

Slijediti Isusa u brizi za stvorenje: što nas o tome uči magarac u Mt 21,1-11?¹

David Kovačević

ORCID: 0009-0006-1998-7134

Evangeosko teološko veleučilište, Osijek

david.kovacevic@evtos.hr

UDK: 27-318:2-145.3:27-247.4

Kategorija: Pregledni rad

DOI: <https://doi.org/10.32862/k1.18.2.8>

Sažetak

Osnovno pitanje u ovom članku je zašto Isus koristi životinju – magarca kod svog ulaska u Jeruzalem i što to govori o njegovom odnosu prema stvorenju? Glavni doprinos autora ovdje će biti polju brige za Božje stvorenje kroz kristološku perspektivu i analizu biblijskog teksta iz Mateja 21,1-11. Analiza će ukazati kako Isus u Mateju 21,1-11 po magarcu otkriva svoj kraljevski identitet, ponizni karakter te poziva na promjenu, nasljedovanje i drukčiju eshatološku budućnost. To skupa ukazuje kako Isus želi koristiti životinjski svijet kako bi otkrivao svoj identitet, atribut ili karakter te komunicirati narav budućega svijeta u koji poziva one koji ga slijede. Isus kao ponizni kralj ima misiju dovesti sve stvari u red, svoje palo stvorenje povesti prema „novom stvorenju“ gdje će se dogoditi konzumacija mira između čovjeka i Boga i ostatka Božjeg stvorenja. Koristeći „metodu oporavka“ ili ponovnog iščitavanja biblijskog teksta iz perspektive ekološki svjesne egzegeze, autor uzima u obzir značenje relevantnih starozavjetnih tekstova.

Ključne riječi: *briga za Božje stvorenje, kristologija, životinje, magarac, učenje*

1 Ovaj je članak napisan kao dio istraživačkoga projekta Biblijskog instituta u Zagrebu: „Koncept učenja među crkvama reformacijske baštine u Hrvatskoj“.

Uvod

Imaju li učeništvo i briga za stvoreno nešto zajedničko? Dave Bookles² (2008) i Steven Bouma-Prediger³ (2023, 131-171) vjeruju kako je briga za stvoreno esencijalni dio procesa kršćanskog učeništva. Bookless tvrdi kako se ponekad govor o učeništvu svodi na moralne i etičke stavove koje kršćani trebaju imati. Rijetko se briga o Božjem stvorenju uključuje kao dio treninga kršćanskog učeništva. Prema njemu to je čudno jer je Božje stvorenje jedno od središnjih tema Biblije te stoga ne možemo biti istinski Isusovi učenici ako ne brinemo za Božje stvorenje (Bookless 2008, 88-89). Slično mišljenje imaju i, primjerice, Richard Bauckham (2010, 1-2) i Jonathan i Douglas Moo (2018, 23-24).

Puno je nejasnoća glede toga kako definirati kršćansko učeništvo. Budiselić (2023, 33) o tome piše u svojoj knjizi *Učeništvo na Isusov način* u kojoj donosi nekoliko korisnih zaključaka: a) u Mateju 28 Isus nas nije pozvao činiti obraćenike, već učenike (2023, 37); b) Biblija ne donosi konkretnu definiciju učeništva, već nam pokazuje što bi ono trebalo biti (2023, 40); c) također, svrha učeništva, kako zaključuje Budiselić (2023, 41), kao i drugi brojni autori koje navodi, jest biti poput Isusa.

Ovakva pojednostavljena, ali sadržajna definicija, vodit će nas u postavljanju mjerodavnog pitanja u ovom članku. Ako je svrha procesa biblijskog učeništva biti poput Krista, što onda znači slijediti Krista u mandatu brige za Božje stvorenje? Ovome možemo pristupiti na različite načine analizirajući različite dijelove biblijskog teksta i teologije. U ovome radu fokusirat ćemo se na sljedeći novoza-vjetni tekst: Matej 21,1-11. Zašto Isus koristi životinju – magarca kod svog ulaska u Jeruzalem i što to govori o njegovu odnosu prema stvorenju? Glavni doprinos autora ovdje će biti polju brige za Božje stvorenje kroz kristološku perspektivu i analizu biblijskog teksta iz Mateja 21,1-11. Analiza će ukazati kako Isus u Mateju 21,1-11 po magarcu otkriva svoj kraljevski identitet, ponizni karakter, te poziva na promjenu, nasljedovanje i drukčiju eshatološku budućnost. To skupa ukazuje kako Isus želi koristiti životinjski svijet kako bi otkrivao svoj identitet, atribute ili karakter te komunicirati narav budućega svijeta u koji poziva one koji ga slijede.

O ulozi životinja u Bibliji pisali su i različiti domaći autori. Ovdje ćemo spomenuti, primjerice, Miljenku Grgić i Danijela Berkovića. Grgić u svom radu opisuje svojevrsnu teologiju biblijske zoologije u Postanku 1. Prema njoj životinje su Božje blago, a ljudi Božji pastiri kojima je povjerena briga o životinjama i ekosustavu. Zaključke temelji na egzegezi Postanka 1 u kojoj su životinje određene u odnosu prema neživoj prirodi, a ljudi prema životinjama. Prema ovoj perspektivi životi-

2 Direktor teologije u organizaciji A Rocha – globalnom evandeoskom forumu za razumijevanje relevantnosti kršćanske vjere za pitanja problematike okoliša.

3 Leonard and Marjorie Maas, profesor reformirane teologije na Hope College u Hollandu, državi Michigan.

nje nisu dodatak, već esencijalni dio Božjeg plana za svijet (Grgić 2019, 338-339). Berković u svojoj knjizi *Biblijski bestijarij* pokušava dati svojevrсни enciklopedijski pristup ulozu životinja u Bibliji. On drži kako je pitanje o životinjama u Bibliji više od pitanja „suodnosa čovjeka i životinje“. Prema njemu životinje u Bibliji imaju paradigmatiku ulogu prema teološkim istinama koje se u Bibliji nastoje izreći (Berković 2022, 57-58).

Koristeći metodu ponovnog iščitavanja biblijskog teksta iz perspektive ekološki svjesne egzegeze ili „metode oporavka“, kako je predstavljaju Douglas i Jonathan Moo (2018, 31-40), uzet ćemo u obzir značenje relevantnih starozavjetnih tekstova kao što su, primjerice, Zaharija 9,9; Izaija 62,11 i drugi. Što je metoda oporavka u kratkim crtama? U svjetlu aktualizacije brige za okoliš Jonathan i Douglas Moo promišljaju interpretaciju (hermeneutiku) biblijskog teksta ili kako čitati i tumačiti biblijski tekst u kontekstu brige za okoliš (Moo i Moo 2018, 31). U svojoj analizi kao polazište za diskusiju navode djelo *Greening Paul*, koje su napisali David Horrell, Cheryl Hunt i Christopher Southgate (Moo i Moo 2018, 32-34). Oni u svojoj knjizi analiziraju tri najčešća pristupa koja se koriste u interpretaciji Biblije u kontekstu brige za okoliš: „otpor“ (eng. *resistance*), „strategiju revizije“ (eng. *revisionism*) i „strategiju oporavka“ (eng. *strategy of recovery*) (Horrell, Hunt, i Southgate 2010, 11-32).

Što u načelu predlažu ove tri opcije? Otpor je slika koja ilustrira pokušaje nekih, posebno liberecijskih i feminističkih teologa, da nasuprot jasnim smjerovima Svetoga pisma učitaju svoje ideologije u biblijski tekst iako njih tamo jasno nema u takvim oblicima (Moo i Moo 2018, 33). Revizija je slika koja ilustrira pokušaj u kojemu smo svjesni da čitamo biblijski tekst iz perspektive svoga konteksta i prioriteta, i tako mi kao čitatelji dajemo novo značenje tekstu, ali to radimo sa sposobnošću da pokažemo kako je naše značenje u skladu cjelovite poruke određene biblijske knjige. Značenje se nalazi u susretu teksta i čitatelja. Ovakav pristup primjenjuju Horrell, Hunt i Southgate (Moo i Moo 2018, 33). Oporavak je slika koja ilustrira pokušaj ukazati kako Biblija u osnovi jest knjiga u kojoj postoji svijest potrebe brige za naš planet i Božje stvorenje općenito, ali je on godinama bio zanemaren i u sjeni drugih prioriteta (Moo i Moo 2018, 33).

Moo i Moo (2018, 34) se ne slažu sa zaključkom koji zauzimaju Horrell, Hunt i Southgate. Najveći problem koji oni imaju s njihovim zaključkom nalazi se u frazi „davanje novog značenja biblijskom tekstu“. Njihovo je razumijevanje kako Biblija ima značenje unutar svojega konteksta koje se ne mijenja u susretu s čitateljem. Njihov je pristup bliži „strategiji oporavka“. Oni vjeruju kako Biblija sadrži svijest o važnosti brige za Božje stvorenje ili okoliš. Stoga Bibliju trebamo čitati ekološki svjesni koristeći standardne alate biblijske egzegeze (Moo i Moo 2018, 34).

1. Matej 21,1-11 kao ispunjenje starozavjetnog proročanstava

Kako bi argumentirao iz kojeg razloga Isus koristi magarca kod svog ulaska u Jeruzalem, Matej u 21,4-5 kaže kako se to dogodilo kako bi se ispunilo ono što je rečeno po proroku. Prije analize samog sadržaja našega teksta kratko ćemo analizirati Matejevu upotrebu Staroga zavjeta u Mateju 21,4-5.

U Mateju 21,2-5 čitamo kako je Isus poslao svoje učenike da mu dovedu magaricu i njezino mlado kako bi koristeći ih, ušao u Jeruzalem. Autor daje tumačenje kako se to zbilo kako bi se moglo 'ispuniti' (grč. πληρώω)⁴ ono što je rečeno po proroku. Nolland (2005, 834) tvrdi kako je 4. retku deveta od deset formula ovoga tipa u Evanđelju po Mateju u kojima se na temelju citata iz starozavjetnog Pisma tumači određeni čin koji prethodi tome citiranju. Sukladno tomu, korištenje ove životinje od strane Isusa, ovdje konkretno mladog magarca, za njegov kraljevski ulazak u Jeruzalem, ima svrhu ispunjavanja starozavjetnog Pisma (Hagner 1995, 593).

McCuistion (2016, 1) ukazuje kako je Matejeva upotreba koncepta πληρώω ili koncepta ispunjenja sa svrhom ukazati kako se u Isusu nastavlja priča izraelskog naroda. Matejevo evanđelje prvenstveno je upućeno helenskim Židovima (u dijaspori) i kršćanima židovskog porijekla kako bi njihovo razumijevanje Isusa snažnije povezao s korijenima u starozavjetnim pismima. McCuistion vidi ispunjenje starozavjetnog proročanstva u Isusu u smislu traženja tipologije ispunjenja. Primjerice, u Isusu prepoznaje mesijansku figuru koja u Govoru na gori (Mt 5-7) donosi bolji Zakon. Ili u Isusovu izlasku iz Egipta vidi tip izlaska Izraela iz Egipta, time što Isus ne pada na kušnjama u pustinji poput Izraela. Na taj način Isus postaje puniji izričaj Izraela kao mesija i kralj. McCuistion (2016, 1-2) zaključuje kako Matej povezuje svoje slušatelje s poviješću Izraela tako što ona postaje živa i puna u Isusu. I drugi su autori uradili opsežne studije koje se bave Matejevim korištenjem Starog zavjeta.⁵

Važno egzegetsko pitanje ovdje je na koji se starozavjetni tekst Matej referira. Prema Nollandu (2005, 835) Matej ovdje radi kombinaciju Zaharije 9,9 i Izaije

4 U Novom zavjetu riječ πληρώω (*plēroō*) ima značenje: „doći kraju, završiti se” (Dj 7,30); ‘biti potpun, imati puni stupanj’ (Dj 13,52); ‘učiniti da nešto bude puno’ (Mt 13,48; Dj 2,2); ‘učiniti potpunim’ (Rim 8,4; Otk 6,11); ‘završiti, završiti aktivnost’ (Dj 12,25); ‘opskrbiti u potpunosti, opskrbiti svime što je potrebno’ (Fil 4,18); ‘potpuno objaviti, potpuno ispričati’ (Rim 15,19); ‘dati pravi smisao’ (Mt 5,17; Gal 5,14); ‘implicira ispunjenje’ (Mt 1,22)” (Swanson 1997). Riječ je vezana za ispunjenje proročkih govora, ili u Mateju kada se koristi Pismo kao dokaz za objašnjenje događaja koje Matej opisuje (Kittel, Friedrich, i Bromiley 1985, 868-869).

5 Za više o Matejevu korištenju Staroga zavjeta vidi: Gundry, R. H. 1967. *The Use of the Old Testament in St. Matthew's Gospel: With special reference to the Messianic hope*. Leiden: Brill; Menken, M. J. J. 2004. *Matthew's Bible: The Old Testament Text of the Evangelist*. Leuven: Peeters; Soares-Prabhu, G. 1976. *The Formula Quotations in the Infancy Narrative of Matthew: An Enquiry Into the Tradition History of Mt 1-2*. Rome: Biblical Institute Press.

62,11. McCuiston (2016, 7) i Hagner (1995, 593) uočavaju isto. Hagner (1995, 593) dodaje kako prvi uvodni dio citata dolazi iz Izaije 62,11, dok je drugi dio iz Zaharije 9,9 moguće ili iz memorije ili bogoslužja – liturgije. Oba teksta, u svom širem kontekstu, prema njemu najavljuju dolazak mesije spasitelja (Hagner 1995, 594). Stendahl (1991, 39) uočava kako su još Origen, Euzebije, Jeronim i drugi crkveni oci uočili određene takozvane nepravilnosti Mateja u citiranju Starog zavjeta. Stendahl (1991, 40) naznačuje kako su općenito evanđelisti i apostoli, kada bi citirali Stari zavjet, preferirali hebrejski tekst prije negoli LXX te da bi njihov citat ustvari bio njihovo razumijevanje značenja originalnog teksta, ne doslovan citat.

Hagner (1995, 594) također uočava kako Matej ispušta prvi dio Zaharije 9,9 navodeći drugi koji govori o poniznosti kralja koji dolazi. Vjeruje kako Matej to čini da bi naglasio ponizni karakter mesijanskoga kralja. I potom Matej koristi prvi dio Izaije 62,11 kao upozorenje: „Recite kćeri sionskoj“ umjesto iz Zaharije 9,9: „Klikći od radosti kćeri sionska“, sa svrhom da pozove Božji narod na nasljedovanje. Dakle, Matej ovdje ne stavlja naglasak na radovanje zbog ulaska kralja – mesije, već donosi upozorenje o potrebi sagledavanja svoga stanje s obzirom na mesiju, ali ujedno i poziv na nasljedovanje poniznoga kralja.

Zaključujemo kako Matej koristi Stari zavjet kako bi u Isusu svojim čitateljima potvrdio ispunjenje proročkih predskazanja o mesiji i kralju koji načinom svoje ponizne vladavine poziva na nasljedovanje i preispitivanje vlastitog stanja pred Bogom.

2. Uloga magarca i Isusov kraljevski identitet

Osnovno pitanje koje želimo postaviti u ovom članku je zašto Isus koristi ovu životinju – magarca kod svog ulaska u Jeruzalem i što nas to uči o njegovu odnosu prema stvorenju? U Mateju 21,4-5 čitamo kako se to zbilo kako bi se ispunilo Pismo. Što Isus komunicira ovim činom, odnosno što Matej želi poručiti svojim čitateljima prikazat ćemo u nastavku.

U širem kontekstu, konkretno 21,10 saznajemo kako ovaj tekst, između ostalog, kao funkciju ima i otkrivanje Isusova identiteta: „Tko je ovaj?“ To smo naznačili i ranije, Isus ovdje otkriva svoj identitet kao mesije i kralja iz loze Davidove. Davies i Allison (1997, 112) ističu kako Isus ovim činom izriče javnu tvrdnju o sebi kao mesiji i kralju, ali ne riječima već simboličkim nastupom. To ima za svrhu dovesti Jeruzalem pred odluku o tome tko je Isus.

Dodatni argument da Matej opisivanjem ovoga javnog čina želi potvrditi Isusovo mesijanstvo i njegov kraljevski status, odnosno pripadnost Davidovoj lozi, spomenuti je koncept *πληρώω*. McCuiston (2016, 1) analizira Matejevo korištenje riječi *πληρώω* u cijelom Evanđelju tvrdeći kako upravo taj termin Matej koristi

uglavnom kod svojih „tvrdnji o ispunjenju starozavjetnog proročanstva o mesiji“ u Isusu iz Nazareta.

Davies i Allison (1997, 112-113) raspravljaju o žanru ovoga biblijskog izvještaja uspoređujući ga sa sličnima u Bibliji i antičkom bliskom istoku. Kažu kako ovaj evanđeoski izvještaj pripada sličnima u antičkim izvještajima o ulasku kralja, vladara ili heroja u grad. Tako, primjerice, navode 1 Kraljevima 1,32-49 (Solomon), Zahariju 9,9 (eshatološki kralj), 1 Makabejcima 5,45-54 (Juda Makabejac, ulazak Aleksandra Velikog u Jeruzalem) itd. Slični elementi koje takvi izvještaji imaju obično su ulasci vojnih osvajača, prilazak kralja, javna proslava, ulazak u grad, ritualno čišćenje. Evidentno je da sinoptički izvještaji spadaju u ovaj tip (Davies i Allison 1997, 112). Naravno, za Mateja u 21. poglavlju postoje određene specifičnosti. Prvo, ovaj evanđeoski izvještaj nije dio nekoga vojnog osvajanja. Štoviše, Isus kao mesijanski kralj ponizan je u svome karakteru. Drugo, sinoptičari posvećuju puno prostora izboru životinje što nije slučaj u drugim izvještajima osim u 1 Kraljevima i Zahariji. Treće, Isus ne žrtvuje u Hramu, već vrši protest protiv njegove zlorabe (Davies i Allison 1997, 112-113).

Važno za naše tumačenje ovdje je uočiti starozavjetnu tradiciju koja stoji iza Mateja 21,1-11. Primjerice, 1 Kraljevima 1,33. Tamo David kako bi autorizirao Salomona za svog nasljednika, zapovijeda da posjednu Salomona na mazgu, životinju koja je križanac između magarca i konja. Tu sliku koristi i Isus kod svog ulaska u Jeruzalem s ciljem kako bi ukazao kako je on zakoniti nasljednik na prijestolu Davidovu. Dakle, funkcija je magarca u ovom tekstu višestruka. On je biblijski lik po kojemu Matej daje odgovor na pitanje tko je Isus iz Nazareta. On je zakoniti kraljevski nasljednik iz loze Davidove.

Kraljevska upotreba magarca vidljiva je u Zahariji 9,9. Na njega se referira u Mateju 21,5 i Ivanu 12,15 kao na ono što se ispunilo u Isusu. Također možemo prepoznati tipološku nit Mateja 21,1-11 u Postanku 49,10-11. Tu su elementi kao što je Judina kraljevska loza, idealni kralj kome će se pokoriti svi narodi (Beale i Carson 2007, 63). Kada se u Mateju 21,1-3 navodi: „Gospodinu treba“, postoji namjera naglasiti kako Isus kao kralj ima pravo na imovinu svojih podanika, kako bi ona bila stavljena u službu njihova kralja. Možemo ovdje usporediti sličnu situaciju koju je imao i kralj David u 2 Samuelovoj 16,1-12 (Beale i Carson 2007, 63).

Zasigurno je magarac u Bibliji životinja koja se široko koristila za nošenje tereta kao što o tome, primjerice, čitamo u priči o Josipovoj braći koja nose žito na magarcu u Postanku 42,26 (Ryken 1998, 215). No biblijska tradicija u navedenim tekstovima slijedi bliskoistočnu praksu gdje su se magarci koristili kod kraljevskih ceremonija ili ulaska u gradove poput teksta u 1 Kraljevima 1,33 ili 2 Samuelova 13,19 i 19,26. David je svoga sina Salomona posjeo na mazgu kako bi pokazao kako je on njegov zakoniti kraljevski nasljednik (Ryken 1998, 215).

3. Uloga magarca i Isusov kraljevski karakter: kralj poniznosti i mira

U skladu rečenog do sada Isusovo korištenje magarca kod ulaska u Jeruzalem simbolički je čin koji progovara o njegovom zakonitom kraljevskom statusu. U nastavku ćemo obrazložiti zašto baš na magarcu. Ulazak Isusa na magarcu oslikavao je njegove karakterne crte i programske odrednice kao kralja. Matej citira Zahariju 9,9 kako bi potvrdio Isusov kraljevski status, ali i opisao ga kao kralja. Zaharijin mesija nije ratnički kralj koji u grad ulazi na konju i s oružjem, već ponizno na magarcu, on istrebljuje ratne lukove i konje, on naviješta mir svim narodima i njegova je vladavina do nakraj Zemlje (Zah 9,9-10).

Različiti autori primjećuju ovu tendenciju citiranja Zaharijina proročanstva o mesiji i kralju. Hagner (1995, 594) tvrdi kako proročanstvo iz Zaharije predskazuje mesiju koji je ponizni kralj. Luz (2005, 7) primjećuje kako u središtu Matejeva citata stoji riječ *πραῦς* (*praus*), 'ponizan'. Jednako zaključuje i McCuistion (2016, 7) navodeći kako je poniznost Isusa mesije i kralja jedna od središnjih tema u Matejevu evanđelju citirajući navode kao što su: 4,14-17; 8,17; 12,17-21; 20,28. Isus je, dakle, mesijanski kralj (*βασιλεύς*)⁷ koji je ponizan (*πραῦς*). Istu tu riječ *πραῦς* Isus primjenjuje na sebe u Mateju 5,5 i 11,29 (Hagner 1995, 594). Isus iz Nazareta nije samo kralj po svome srodstvu s Davidom, već i po načinu svoje vladavine. Njegova je vladavina ponizna i blaga poput one Davida i Salomona. No, on je i više od toga. Ne samo da karakterno u svojoj poniznosti nasljeduje svoje praoce, već ih i nadilazi time što će donijeti trajni mir. Tako citirajući Zahariju 9,9-10, Matej određuje smjer tumačenja njegova teksta. Zaharija 9,9 govori o poniznom kralju, a 9,10 govori o kralju koji donosi mir. Isus je ovdje kralj, ali ne jedan od onih koji jašu konja (što bi simboliziralo rat) i nasiljem instaliraju svoju vladavinu, već onaj iz Zaharije 9,9-10 koji je simbol poniznosti (poput Mojsija u Izlasku 4,20) i mira (Ryken 1998, 215).

To su karakterne crte koje nam oslikava Isusovo korištenje magarca. On ulazi u Jeruzalem kao zakoniti kralj, poput Salomona. No ne ulazi u Jeruzalem da bi se suprotstavio Cezaru, ne ulazi na ratnome konju, već ponizno na magarcu da bi donio mir. Tako, magarac kao životinja, otkriva Isusov karakter u ovome odjeljku kao poniznoga kralja koji donosi mir. Štoviše, proročki progovara o Isusu koji će jednoga dana, kao što sada poziva na čišćenje i obnovu Hrama, u cijelosti obnoviti svoje stvorenje i uspostaviti mir, ne samo između čovjeka i Boga, već i između čovjeka i ostatka svog stvorenja.

6 U Novom zavjetu riječ *πραῦς* (*praus*) nosi značenje 'blag, krotak, ponizan' (Mt 5,5; 11,29; 21,5; 1Pt 3,4) (Swanson 1997). U Mateju 21,5 ova se riječ koristi kao ispunjenje proročanstva iz Zaharije 9,9 kako bi se opisao mesija koji ne dolazi nasilno već ponizno donoseći mir (Hauck i Schultz 1964, 649).

7 U Novom zavjetu riječ *βασιλεύς* (*basileus*) koristi se kako bi se govorilo o kralju. Primjerice, u „Mt 1,6; 2,2; Mk 6,14; Iv 1,49; Dj 4,26; 7,10; 1 Tim 1,17; Heb 7,1; 1 Pt 2,17; Otk 17,14“ (Swanson 1997).

4. Uloga magarca i Isusov poziv na promjenu, nasljedovanje i eshatološku budućnost

Kao što smo naznačili u zaključku prošlog dijela, ovaj simbolički ulazak Isusa u Jeruzalem čin je koji nekamo smjera. Kako bismo bolje razumjeli taj smjer, promotrit ćemo širi kontekst Mateja 21 kao i eshatološke naglaske starozavjetnih tekstova koje smo koristili. Nolland (2005, 35) uočava kako Matej u svome korištenju Staroga zavjeta ne samo da analizira Pismo s obzirom na vrijeme na koje se odnosi, on ih svježe adresira na situacije u kojima se nalazi on i zajednica kojoj piše te također koristi proročka Pisma kako bi adresirao budućnost u koju nas vodi Isus kao mesija i kralj. U Mateju 21,13 Nolland (2005, 35) vidi kritiku *statusa quo* u kojemu se Hram nalazi kako bi ukazao na potrebu za drukčijom i boljom budućnošću. Naš tekst prema njemu spada u tvrdnju o idealnoj budućnosti koja je obećana kako bi se kritizirao *status quo* (Nolland 2005, 36).

Isus ovdje nije bio samo uzrujan, pa je zbog toga izvrnuo stolove. Kao i kod ulaska u Jeruzalem, što je bila simbolička radnja koja je za cilj imala komunicirati njegov zakoniti kraljevski autoritet, kao i narav njegove vladavine; tako je i ovo simbolička proročka gesta, s ciljem komunicirati stanje Hrama i potrebu za obnovom. Primjerice, starozavjetni proroci često bi koristili simboličke geste, poput Jeremije koji je nosio jaram, kako bi nešto komunicirali. Isus ovdje komunicira nečisto stanje Hrama i potrebu za njegovim čišćenjem ili obnovom. Davies i Allison (1997, 133-134) slažu se kako možemo povući poveznicu između ova dva čina u 21. poglavlju. Naime, Isus u Jeruzalem ulazi kao kralj što potvrđuje simboličkim činom jahanja magarca, dok u Hram ulazi kao prorok čineći simbolično djelo čišćenja Hrama. Oba čina progovaraju o tome tko je Isus, ali i što on namjerava učiniti. Davies i Allison (1997, 134) ukazuju kako Hram u sebi nosi simboliku centra svijeta. Valja uočiti kako Isus ovdje nije protiv institucije Hrama kao takvog, već njegove zlorabe. Ponovo kao i u prvom odjeljku Matej autorizira Isusov čin tako što citira Pismo. Isto će uraditi i u Isusovu konfliktu s glavarima svećeničkim i pismoznancima. Hagner (1995, 598-599) uočava kako ovaj proročki čin kralja ukazuje na eshatološki cilj Isusove misije.

Uočavanje proročke i eshatološke dimenzije ovih simboličkih radnji daje smjer našem tumačenju u kontekstu brige za Božje stvorenje. Ako na Hram gledamo kao na simbolički centar svijeta, koji opet može biti slika Edena, možemo uočiti proročki čin koji upućuje iznad same radnje i lokacije gdje se sve događa i onoga što Isus želi komunicirati o onome što kao kralj namjerava učiniti. Svijet je u stanju korupcije. No, to ne znači da ga treba zamijeniti nekakvom drugom stvarnošću. Treba ga pročititi ili obnoviti. O naravi obnovljenog svijeta saznajemo iz Isusova simboličkog jahanja magarca. Riječ je o svijetu gdje neće biti rata, već mir i ponizni odnosi između njegovih žitelja.

Tako je funkcija magarca ovdje ukazati kako Isus kao zakoniti i ponizni kralj ne donosi samo mir između čovjeka i Boga, već i između čovjeka i ostatka stvorenja. Isus kao pravi kralj pravedno vlada, a magarac se kao predstavnik ostatka stvorenja podčinjava toj vladavini. Svrha Mateja, dakle, nije samo ukazati kako je Isus iz Nazareta mesija i Sin Davidov prema Pismima, već po njegovoj službi ukazati kako postojeći religijski i društveni sustav treba obnovu te da ga Isus vodi prema novom stvorenju (Matej 21,13 i 21,42).

Ovo sve skupa usmjerava da Isusov mesijanski ulazak u Jeruzalem na magarcu tumačimo ne samo u smislu ispunjavanja Pisma, već uvida u budućnost u koju nas on vodi te njegov poziv da ga kao njegovi učenici u njoj slijedimo. Isus kao mesija i kralj ima misiju dovesti sve stvari u red, svoje palo stvorenje povesti prema „novom stvorenju“ gdje će se dogoditi konzumacija mira između čovjeka i Boga, i čovjeka i ostatka Božjega stvorenja. Isus sada anticipira taj mir kao pravi čovjek pokazujući kako vladati u odnosu prema ostatku stvorenja – ponizno - i na koji se način to stvorenje pokorava njegovoj poniznoj vladavini u ulozi magarca.

Što nam je kao učenicima Isusa Krista činiti u svjetlu ovih zaključaka? Luz (2005, 8) ukazuje kako ovaj Isusov simbolički čin ima u sebi uvjeravajuću i pedagošku svrhu. Mi se iz Isusove poniznosti trebamo učiti kako se postaviti prema sustavima u našem svijetu. U ovom tekstu tako imamo odbijanje Isusa od strane učitelja Zakona dok s druge strane imamo prepoznavanje i slijeđenje Isusa kao mesije i kralja od strane učenika. Učenici Isusa Krista tako su pozvani poslušati i slijediti svoga poniznog mesiju i kralja u njegovoj misiji čišćenja i uspostavljanja mira u ovome svijetu, i to kako između Boga i čovjeka, tako i između čovjeka i ostatka Božjeg stvorenja.

Zaključak

U ovom članku postavili smo pitanje kakva je uloga magarca s obzirom na Isusov mesijanski ulazak u Jeruzalem prema Mateju 21,1-11. Zaključili smo kako njegova uloga ima bar trostruku svrhu. Prva je ukazati na Isusov zakoniti kraljevski i mesijanski identitet. Druga je ukazati na karakter Isusa kao mesije i kralja. Treća je ovim simboličkim činom ukazati na eshatološku svrhu Isusa kao mesije i kralja, a ona je obnoviti svoje stvorenje i uspostaviti mir između Boga i čovjeka te čovjeka i ostatka Božjeg stvorenja.

Prvo, Matej je u ovom tekstu nastojao prikazati kako Isus načinom svoga ulaska u Jeruzalem ispunjava starozavjetna proročanstva o mesiji kralju. Kao dokaz citirao je dio Izaije i Zaharije. Uz ove tekstove naveli smo kako se ovdje radi o široj starozavjetnoj tradiciji poput, primjerice, one iz Postanka 49,10-11 gdje Jakov prorokuje o potomstvu svoga sina Jude od koga se vladalačka palica neće odmaknuti dok ne dođe onaj kome ta palica pripada i koji svoga magarca uz čokot privezuje; ili one iz 1 Kraljevima 1,33 gdje David dokazuje kako je Salomon

njegov zakoniti nasljednik tako što ga posjeda na mlado od magarice. Isus ovim javnim činom komunicira Jeruzalemu kako je on zakoniti mesijanski kralj iz loze Davidove. Naša je analiza pokazala kako Isus po magarcu otkriva svoj kraljevski identitet, što ukazuje kako Bog želi koristiti životinjski svijet kako bi otkrivao sebe i svoj identitet.

Drugo, naveli smo kako Matej citirajući Zahariju 9,9 usmjerava naše tumačenje u daljnjem razumijevanju funkcije magarca u ovome tekstu. Kralj iz Zaharije nije ratni osvajač koji dolazi na konju, već ponizni sluga koji prema Zahariji 9,10 donosi mir narodima. Magarac je ovdje u funkciji refleksije Isusova karaktera. Često držimo kako je to primarno funkcija čovjeka kao nekoga tko nosi sliku Božju. No, ovaj nam tekst otkriva kako i ostatak stvorenja može imati tu funkciju. Cijela priroda odražava Božji karakter. grijeh je sve doveo u kaos i neprijateljstvo. U originalnom stvorenju čovjek kao slika Božja vlada ili upravlja stvorenjem, a stvorenje se podlaže toj vladavini. Iz ovoga možemo iščitati kako i životinje imaju svoju ulogu u reflektiranju Božjega karaktera što može biti svojevrsan doprinos razumijevanju slike Božje u čovjeku. I ljudi i životinje mogu odražavati Božji karakter. Ljudi tako što vladaju nad ostatkom Božjeg stvorenja, a životinje tako što prihvaćaju taj autoritet – magarac je prihvatio biti u Isusovoj službi. No, da bi to funkcioniralo, potrebno je djelo poniznog mesije i kralja koji će dovesti u mir ne samo čovjeka i Boga, već i čovjeka s ostatkom Božjeg stvorenja. Stoga, naša je analiza pokazala kako po magarcu Isus otkriva svoj ponizni karakter, što neposredno ukazuje kako Bog želi koristiti životinjski svijet kako bi otkrivao svoje atribute ili karakter.

I treće, Isus je mesija koji obnavlja svoje stvorenje. U Mateju 21,12-13 Isus čisti Hram. Kod ulaska u Jeruzalem u Mateju 21,1-11 imali smo simboličku radnju koja je za cilj imala komunicirati njegov kraljevski i zakoniti autoritet te narav njegove vladavine. U tekstu iza imamo proročku simboličku gestu, s ciljem otkrivanja stanja Hrama i potrebe za obnovom. Ovo zajedno usmjerava da Isusov mesijanski ulazak u Jeruzalem na magarcu ne treba tumačiti samo u smislu ispunjavanja Pisma, već uvida u budućnost u koju nas mesija kralj vodi i njegov poziv nama da ga danas u tome slijedimo. Isus kao mesija i kralj ima misiju dovesti sve stvari u red, svoje palo stvorenje povesti prema „novom stvorenju“ gdje će se dogoditi konzumacija mira ne samo između čovjeka i Boga, već i čovjeka i ostatka Božjega stvorenja. Isus sada anticipira taj mir kao pravi čovjek pokazujući kako pravi čovjek vlada u odnosu prema ostatku stvorenja – ponizno - i na koji se način to stvorenje pokorava njegovoj poniznoj vladavini. Zaključujemo po ovoj analizi kako je po magarcu Isus pozvao na promjenu, nasljedovanje i drukčiju eshatološku budućnost.

U našoj analizi argumentirali smo kako je funkcija magarca u potvrdi Isusova kraljevskog statusa, ukazivanju na način njegove vladavine kroz poniznost i obnovu mira te ukazivanje na eshatološku konzumaciju kada će taj mir po Isu-

sovu drugom dolasku ući u svoju konzumaciju između Boga i čovjeka, i između čovjeka i ostatka Božjeg stvorenja. Kao učenici Isusa Krista i mi poput Jeruzalema onoga vremena stojimo pred izazovom prepoznavanja i nasljedovanja Isusa kao poniznoga kralja koji donosi mir.

Popis literature

- Bauckham, R. 2010. *The Bible and Ecology: Rediscovering the Community of Creation*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Beale, G. K., i Carson, D. A., ur. 2007. *Commentary on the New Testament Use of the Old Testament*. Grand Rapids: Baker Academic; Nottingham, UK: Apollos.
- Berković, D. 2022. *Biblijski bestijarij*. Zagreb: Biblijski institut i Hrvatsko biblijsko društvo.
- Bookless, D. 2008. *Planetwise: Dare to Care for God's World*. Nottingham, UK: Inter-Varsity Press.
- Bouma-Prediger, S. 2023. *Creation Care Discipleship: Why Earthkeeping Is an Essential Christian Practice*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Budiselić, E. 2023. *Učeništvo na Isusov način*. Zagreb: Biblijski institut.
- Davies, W. D., i Allison, D. C., Jr. 1997. *The International Critical Commentary on Matthew*. Edinburgh: T. & T. Clark LTD.
- Grgić, M. 2019. „Životinje – Božje blago, a ne hrana ljudi. Zoologija u Post 1 i njezini imperativi“. *Crkva u svijetu* 54, br. 3: 315-340.
- Gundry, R. H. 1967. *The use of the Old Testament in St. Matthew's Gospel: With special reference to the Messianic hope*. Leiden: E. J. Brill.
- Hagner, D. A. 1995. *Word Biblical Commentary on Matthew 14-28*. Dallas: Word Books.
- Hauck, Friedrich, i Seigfried Schulz. 1964-. „Πραῦς, Πραῦτης“. U: *Theological Dictionary of the New Testament*, ur. Gerhard Kittel, Geoffrey W. Bromiley, i Gerhard Friedrich, 6:645-651. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Horrell, D. G., C. E. Hunt, i C. R. Southgate. 2010. *Greening Paul*. Waco, TX: Baylor University Press.
- Kittel, G., G. Friedrich, i G. W. Bromiley. 1985. *Theological Dictionary of the New Testament: Abridged in One Volume*. Grand Rapids, MI: Eerdmans.
- Luz, U. 2005. *Hermeneia – A Critical and Historical Commentary on the Bible / Matthew 21-28*. Minneapolis: Augsburg Fortress.
- McCuiston, P. R. 2016. „Fulfilled through the prophets“. *In die Skriflig* 50, no. 4: 1-8.

- Menken, M. J. J. 2004. *Matthew's Bible: The Old Testament text of the Evangelist*. Leuven: Peeters.
- Moo, D., i J. Moo. 2018. *Creation Care: A Biblical Theology of the Natural World (Biblical Theology for Life)*. Grand Rapids: Zondervan Academic.
- Nolland, J. 2005. *The Gospel of Matthew*. NIGTC. Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Ryken, L., J. C. Wilhoit, i T. Longman, III, ur. 1998. „Donkey, Ass“. U: *Dictionary of Biblical Imagery*, 215. Downers Grove: IVP.
- Soares-Prabhu, G. 1976. *The Formula Quotations in the Infancy Narrative of Matthew: An Enquiry Into the Tradition History of Mt 1-2*. Rome: Biblical Institute Press.
- Swanson, J. 1997. *Dictionary of Biblical Languages with Semantic Domains: Greek (New Testament)* (electronic ed.). Logos Research Systems, Inc.
- Stendahl, K. 1991. *The School of St. Matthew*. Ramsey, NJ: Sigler Press.

David Kovačević

**Following Jesus in His Care for Creation:
What Does the Donkey Teach Us About This in Matthew 21:1-11?**

Abstract

The central question of this article is why Jesus chose to enter Jerusalem on an animal, namely, a donkey, and what this reveals about his relationship with creation. The author's primary contribution lies in exploring care for God's creation through a Christological perspective, specifically by analyzing the biblical passage in Matthew 21:1-11. This analysis demonstrates how, through the donkey, Jesus reveals his royal identity and humble character while calling for change, imitation, and a different eschatological future. Together, these elements indicate that Jesus uses the animal world to express his identity and attributes, as well as to communicate the nature of the future world he invites his followers to. As a humble king, Jesus' mission is to restore order to all things and to guide his fallen creation toward a "new creation," where peace between man, God, and the rest of creation will be fully realized. Employing a "method of recovery" or re-reading the biblical text from an ecologically conscious perspective, the author examines the meaning of relevant Old Testament passages.